

Presentation

Svenska Kvinnoförbundet i Sörnäs firade 100 år

Av Anita Magnusson

Ett sekel av kvinnoengagemang 1911-2011, Michaela Bränn, Maria Vainio-Kurtakko. Utgiven av Svenska Kvinnoförbundet i Sörnäs. 485 sidor. 2011.

Svenska Kvinnoförbundet i Sörnäs firade sitt 100-års jubileum bl.a. genom att ge ut det rikt illustrerade gedigna historieverket Svenska Kvinnoförbundet i Sörnäs – Ett sekel av kvinnoengagemang 1911–2011. Boken på 485 sidor väger 1,6 kg och påminner vid första påseende om en utställningskatalog. Här beskrivs föreningsarbete för kvinnoverksamhet samt svenskspråkiga kvinnors politiska engagemang under ett sekel. Boken belyser på ett nytt sätt kvinnohistoria och kvinnopolitik samt Helsingfors stads historia. Verket är skrivet av historikerna fil.mag. Michaela Bränn och fil.dr Maria Vainio-Kurtakko.

Föreningen grundades i Storfurstendömet Finland i en turbulent tid, präglad av många samhällsförändringar. Fem år tidigare hade man infört allmän och lika rösträtt. En kort tid senare blev Finland självständigt. Under de hundra år som gått har Finland upplevt andra världskriget, blivit medlem av FN och också anslutit sig till EU.

Den lokalavdelning som Svenska Kvinnoförbundet grundade i Sörnäs 1911 kallades Sörnäsfilialen ända fram till 1930 då föreningen började kallas Svenska Kvinnoförbundet i Sörnäs.

Praktiska råd i vardagen

När föreningen inledde sitt arbete riktade den sig till den svenskspråkiga arbetarkvinnan i stadsdelen Sörnäs i Helsingfors. Syftet var att göra henne till en upplyst medborgarinna, att stödja hennes svenska identitet och att hjälpa henne med praktiska råd i vardagen. Man ville också informera henne om medborgarfrågor och hålla den svenska kulturen och språket levande. Föreningen arrangerade föredrag, diskussionsaftnar och avgiftsfria kurser för att ge upplysning och djupare information samt föra en ständig dialog med medlemmarna om deras åsikter och behov.

Föreningen delade lokaliteter i en gård med Arbetets vänner: 1917 hade man möjlighet att tillsammans köpa gården. Så stiftades aktiebolaget Svenska gården i Sörnäs som blev föreningens ”hem”.

Svenska kvinnoförbundet hade ordnat sammankomster i Sörnäs redan före 1911. Man ordnade t.ex. sagoaftnar för fattiga barn. Sagoaftnarnas syfte var att göra barnen förtrogna med det svenska kulturarv som fanns i saga och sång. På dethär sättet förverkligade man målsättningen att värna om den svenska kulturen.

Sörnäs hade varit industriområde sedan 1700-talet. Även under 1880–1930 var Sörnäs till övervägande del ett industriområde. Bostadsområdena fanns i de närliggande stadsdelarna såsom Berghäll, Hagnäs, Vallgård, Ås m.m. Hela området norr om Långa bron hade förvandlats till det modernaste industriområdet och samtidigt till det största arbetarområdet i hela Finland. Området präglades av både framåtanda och fattigdom. Befolkningen ökade kraftigt på grund av inflyttning från landsorten, främst från Österbotten och hög nativitet samt en ny våg av industrialisering. I stadens geografi uppfattades Långa bron som en social gräns. Den markerade avståndet mellan arbetarklassen på den ena sidan och välbärgad borgerlighet på den andra sidan.

Under 1870-talet hade fabriksägarna i Sörnäs byggt arbetarbostäder på sina fabrikstomter, men redan under 1880-talet började bosättningen växa utanför dessa tomter. I de gamla bostäderna rådde stor trångboddhet. De flesta familjer bodde i ett rum. Under 1910-talet

Arbetarkvinnor i Hilma Toivonens tvätt- och stryk-inrättning vid Hagnästorgsgatan 4 på 1910-talet. Foto: Helsingfors stadsmuseum.

räknade man med 3,8 personer per rum. Bostäderna blev småningom större men ännu på 1930-talet bestod bostäderna oftast av två rum och kök.

I de gamla arbetarrummen med bara ett rum lagade man maten i kakelugnen. Maten var ofta ensidig och måltiderna knappa. Dels hade man inte råd, dels hade man inte sett något annat. När man 1905 började genomföra läkarundersökningar av alla nya elever i första klass visade det sig att arbetarbarnen norr om Långa bron oftare var mer undernärda än arbetarbarnen söder om Långa bron. Befolkningsmängden fördubblades vart tionde år och folk flyttade dit från hela Finland. Sörnäs var vid den tiden mycket svenskspråkigt.

Sagostunder och koklåda

En av dem som var med om att grunda Svenska Kvinnoförbundet i Sörnäs var stadens barnmorska Hulda Edelmann. Hon tjänstgjorde i dessa områden och visste hur det såg ut i hemmen. Föreningens verksamhet koncentrerades i början till vardagen. Förutom sagostunder för barnen gav man praktisk vägledning för kvinnorna. Man lärde dem tillverka en koklåda för tillredning av mat, man lärde dem sy kläder och visade hur man kunde sy skor av segelduk.

Under inbördeskriget 1918 då det var ont om mat lärde man hur man kunde få maten att räcka till. Året 1918 beskrivs i Sörnäsfilialens årsberättelse som "oberäknelighetens tid" och inbördeskriget som "revolutionens stormvind" som ödeläggande och härjande drog fram över landet. Mer än så berättas inte i årsberättelsen. På grund av krigshandlingarna trappades föreningens verksamhet tillfälligt ner.

Östra Chaussen, numera Tavastvägen var en av de viktigaste trafiklederna in till Helsingfors centrum. Elektrifieringen av spårvägslinjen till Sörnäs samt grundandet av fabriker såsom Strömbergs elektriska maskinverkstad och John Stenbergs mekaniska fabrik på Broholmen bidrog till att locka arbetare till området. John Stenbergs fabrik var en av de första fabriksutrymmena som lystes upp med elektricitet. Hans hem, den vita villan vid Långa brons fäste, var också det första privata hemmet i Finland som helt och hållet lystes upp av elektrisk belysning.

Företagsamheten var stor norr om Långa bron. En energisk ny företagare var Oskar Parkkinen. Under 1800-talets sista år började han sälja bakverk på Hagnäs torg. Inom kort utvidgades verksamheten så att hans partihandel kom att omfatta hela södra Finland. Också andelslagsverksamheten inleddes vid Hagnäs torg. Ett exempel är andelslaget Elanto som grundades 1905.

Nu blev det också vanligt att kvinnor och barn som fyllt 15 år förvärvsarbetade. Fabriker med kvinnlig arbetskraft var bl.a. Andsténs kakel- och fajansfabrik, en tändsticksfabrik som senare förvandlades till bageri, en tvålfabrik m.m.

Samtidigt fick Sörnäs rykte om sig att vara ett oroligt och fattigt område där busarna härjade. I den helsingforsiska tidningspressen ingick ofta notiser om bråk och våldsamheter i Sörnäs. Sörnäs var ju också ett hamnområde med allt vad det innebar av hamnkrogar, superi och slagsmål.

Efter andra världskriget bytte verksamheten karaktär. Kopplingarna till stadsdelarna norr om Långa bron försvann och Svenska Kvinnoförbundet i Sörnäs utvecklades allt mer till en förening för alla svenskspråkiga kvinnor i Helsingfors. Från och med 1970-talet har man på ett mer allmänt plan arbetat för kvinnofrågor och ett jämställt samhälle.

Nu är föreningen ett samlande forum och stöder kvinnor i politiska val samt ordnar seminarier och kulturaktiviteter på svenska i hela Helsingfors. Eva Biaudet var Svenska Kvinnoförbundet i Sörnäs riksdagsledamot 1991–2006.